
3ο Περιφερειακό Κέντρο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού Αττικής

Επιμορφωτικό Σεμινάριο
για τις αλλαγές στη διδασκαλία και αξιολόγηση
του μαθήματος «Νέα Ελληνικά Γ' ΓΕΛ»

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ & ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Περιστέρι, 10 Σεπτεμβρίου 2019

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η «Παιδαγωγική των Πολυγραμματισμών» προτάθηκε από την Ομάδα του Νέου Λονδίνου, μία ομάδα γλωσσολόγων και παιδαγωγών, οι οποίοι διερεύνησαν τις συνέπειες των νέων επικοινωνιακών και κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών στη διαμόρφωση νέων γραμματισμών και ταυτοτήτων και ειδικά την «πολυτροπικότητα», τον τρόπο με τον οποίο γραπτοί γλωσσικοί τρόποι, συνδυάζονται με προφορικούς, οπτικούς, χωρικούς κτλ.

Για την παραγωγή λόγου οι εισηγητές των «Πολυγραμματισμών» προτείνουν τη στρατηγική του «Σχεδίου» (Design). Το «Σχέδιο» περιλαμβάνει τρεις διαστάσεις:

- Τα «διαθέσιμα σχέδια» (available designs): αναφέρεται στο σύνολο των διαθέσιμων σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο σημειωτικών πόρων.
- Ο «σχεδιασμός» (designing): αναφέρεται στη διαδικασία δημιουργικού μετασχηματισμού των διαθέσιμων σχεδίων, ώστε να ανταποκρίνεται σε μια νέα επικοινωνιακή περίσταση.
- Το «ανασχεδιασμένο» (the redesigned): αναφέρεται στο αποτέλεσμα του σχεδιασμού, ένα νέο διαθέσιμο σχέδιο για άλλους δημιουργούς νοήματος.

Το «Σχέδιο» αναπτύσσεται σε τέσσερις διαδοχικές φάσεις, που αντιστοιχούν στις αντίστοιχες γνωστικές διαδικασίες:

- Τοποθετημένη πρακτική (βιώνοντας): Στόχος σε αυτό το στάδιο είναι η βιωματική εμπλοκή των μαθητών στο γνωστικό περιεχόμενο της υπό μελέτη θεματικής ενότητας και η μετακίνησή τους από τη συγκεκριμένη στην αφηρημένη γνώση.
- Ανοιχτή διδασκαλία (εννοιολογώντας): Στόχος αυτού του σταδίου είναι η συνειδητοποίηση από τους μαθητές του τρόπου με τον οποίο το γνωστικό περιεχόμενο της θεματικής ενότητας συσχετίζεται με τα γλωσσικά και δομικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για να το δομήσουν.
- Κριτική πλαισίωση (αναλύοντας): Στόχος αυτού του σταδίου είναι η σύνδεση των γνώσεων που αποκτήθηκαν στα δύο προηγούμενα στάδια με το κοινωνικοπολιτισμικό συγκείμενο μέσα στο οποίο τοποθετείται η παραγωγή των κειμένων (αξίες, ιδεολογικές θέσεις, στερεότυπα κτλ.).
- Μετασχηματισμένη πρακτική (εφαρμόζοντας): Στόχος του σταδίου αυτού είναι οι μαθητές να σχεδιάζουν, να συνθέτουν και να αναθεωρούν τα δικά τους κείμενα ή να μετασχηματίζουν αυθεντικά, αξιοποιώντας τις γνώσεις που απέκτησαν στα προηγούμενα στάδια για τον κόσμο και τα κείμενα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΛΟΓΟΥ

Προ-αναγνωστικό Στάδιο

Παρατηρώ προσεκτικά για ένα περίπου λεπτό το κείμενο, εστιάζοντας στην αναζήτηση πληροφοριών για το θέμα και το κειμενικό είδος, στην ανάκληση σχετικών προσωπικών εμπειριών και στη διατύπωση ερωτημάτων και υποθέσεων.

Αναγνωστικό Στάδιο

1. Ξεκινώ μία συνεχή ανάγνωση του κειμένου.
2. Στο τέλος της ανάγνωσης κάθε παραγράφου σταματώ και αναρωτιέμαι: «Βγάζει νόημα αυτό που διαβάζω; Μπορώ να το ξαναπώ με δικά μου λόγια, εστιάζοντας στις βασικές του λεπτομέρειες; Κατανοώ τη νοηματική σχέση όσων διαβάζω με τα προηγούμενα;».
3. Αν οι απαντήσεις είναι θετικές, συνεχίζω την ανάγνωση. Αν όχι, τότε προχωρώ στο στάδιο 4.
4. Αναρωτιέμαι: σε ποιο σημείο έχασα τον ειρμό των σκέψεων του συγγραφέα;
5. Επιστρέφω στο σημείο αυτό και προσπαθώ να ανακαλύψω την αιτία του προβλήματος και να το επιδιορθώσω. Αναρωτιέμαι:
 - «Έχω άγνωστες λέξεις / φράσεις;» → Διαβάζω ολόκληρο το απόσπασμα και προσπαθώ από τα συμφραζόμενα να κατανοήσω το νόημά τους και να τις αντικαταστήσω με άλλες που να φαίνονται ταιριαστές. Ελέγχω ξανά το νόημα.
 - «Έχασα τη συγκέντρωσή μου;» → Διαβάζω ξανά το απόσπασμα με μεγαλύτερη προσοχή.
 - «Διάβασα το συγκεκριμένο απόσπασμα πολύ βιαστικά;» → Διαβάζω ξανά το απόσπασμα πιο αργά και προσεκτικά.
 - «Δεν κατανοώ τη νοηματική σχέση όσων μόλις διάβασα με προηγούμενα αποσπάσματα του κειμένου;» → Διαβάζω ξανά το προηγούμενο ή/και το επόμενο απόσπασμα και προσπαθώ να κατανοήσω τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα. Εντοπίζω τους κειμενικούς δείκτες (π.χ. διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις) που χρησιμοποιούνται από τον συγγραφέα ως μέσα εξασφάλισης της συνοχής και συνεκτικότητας του αποσπάσματος αυτού με τα προηγούμενα ή/και τα επόμενα.

-
- «Δεν έχω αρκετές προηγούμενες γνώσεις για να κατανοήσω όσα διαβάζω;» → Προσπαθώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου τι σχετικό ξέρω για το θέμα ή να σκεφτώ παραδείγματα από τις προσωπικές μου εμπειρίες.
 - «Δεν κατανοώ το οργανωτικό πρότυπο του κειμένου που διαβάζω και επομένως δεν μπορώ να κάνω βάσιμες υποθέσεις για τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα;» → Προσπαθώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου παρόμοια κείμενα που έχω διαβάσει και τον τρόπο με τον οποίο ήταν οργανωμένα. Χρησιμοποιώ τις γνώσεις μου για την οργάνωση της παραγράφου (π.χ. δομικά μέρη, τρόποι ανάπτυξης, μέσα συνοχής). Κάνω υποθέσεις για το οργανωτικό πρότυπο (διάγραμμα) που πιθανόν είχε σχεδιάσει ο συγγραφέας στο προσυγγραφικό του στάδιο.
6. Ελέγχω ξανά την κατανόηση.

Μετα-αναγνωστικό Στάδιο

Εντοπίζω τα βασικά σημεία του κειμένου, αξιολογώ την ποιότητά του, εντοπίζω τις δυσκολίες που αντιμετώπισα κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και στοχάζομαι για την αποτελεσματικότητα των στρατηγικών που χρησιμοποίησα για την υπέρβασή τους.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Προ-συγγραφικό Στάδιο

1η Φάση: Καθορισμός της επικοινωνιακής περιστασης

Διαβάζω προσεκτικά το θέμα της παραγωγής λόγου και εντοπίζω σε αυτό τις εξής πληροφορίες:

- Κειμενικό είδος
- Πεδίο (Θέμα)
- Συνομιλιακοί ρόλοι (πομπός & δέκτης)
- Τρόπος (κειμενικός τύπος)

2η Φάση: Παραγωγή ιδεών

Συγκεντρώνω ιδέες για το θέμα (δεδομένα και ζητούμενα), χρησιμοποιώντας τη μέθοδο του καταιγισμού ιδεών (brainstorming). Στο brainstorming καταγράφω αυθόρμητα κάθε ιδέα (από τις γνώσεις και τις εμπειρίες μου) που έρχεται στον νου μου, χωρίς να τις αξιολογώ ή να τις αποκλείω ιδέες, ακόμα και αν φαίνονται παρόμοιες.

3η Φάση: Οργάνωση Ιδεών

Αξιολογώ τις ιδέες που κατέγραψε στη διαδικασία του brainstorming, αποκλείοντας όσες δε σχετίζονται με το θέμα ή αξιολογούνται ως χαμηλής ποιότητας και συνδέοντας αυτές που σχετίζονται μεταξύ τους. Οργανώνω τις ιδέες μου ανάλογα με το κειμενικό είδος (περιγραφή = οργάνωση στον χώρο - αφήγηση = οργάνωση στον χρόνο - επιχειρηματολογία = λογική οργάνωση: χρονική, αξιολογική, θεματική κτλ.).

Συγγραφικό Στάδιο

Γράφω μία πρώτη εκδοχή του κειμένου μου, προσθέτοντας σε αυτό τα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου (π.χ. άρθρο: τίτλος, αφόρμηση από την επικαιρότητα, ύφος ανάλογο των συνομιλιακών ρόλων - προσχεδιασμένος προφορικός λόγος: προσφώνηση και επιφώνηση, καλωσόρισμα και ευχαριστίες, χρήση α' και β' ρηματικού προσώπου, ύφος ανάλογο των συνομιλιακών ρόλων) - επιστολή: αναφορά στον χώρο και τον χρόνο, προ-

σφώνηση και επιφώνηση, χρήση α' και β' ρηματικού προσώπου, ύφος ανάλογο των συνομιλιακών ρόλων).

Μετα-συγγραφικό Στάδιο

1η Φάση: Βελτίωση

Διαβάζω το κείμενό μου, εντοπίζοντας σφάλματα και αστοχίες στο επίπεδο της ορθογραφίας και της στίξης, των λέξεων (π.χ. επαναλήψεις, κοινότοπες λέξεις, ανακριβείς εκφράσεις κτλ.), της πρότασης (π.χ. έλεγχος της υποτακτικής σύνδεσης, της χρήσης ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης κτλ.), της παραγράφου (παραγραφοποίηση, δομή, τρόπος ανάπτυξης, συνοχή κτλ.), του κειμένου (χαρακτηριστικά κειμενικού είδους / τύπου). Λαμβάνω υπόψη τους «δείκτες επιτυχίας» που ακολουθούν:

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

- Περιεχόμενο:
 - Κατανόηση θέματος (κατάλληλα στοιχεία για τον πρόλογο και επίλογο, εύστοχη αντιμετώπιση και των δύο συνήθως ζητούμενων του θέματος).
 - Απόψεις, ιδέες (επάρκεια απόψεων και ιδεών που εκφράζονται στο κείμενο, πειστικότητα, πρωτοτυπία).
 - Ανάπτυξη ιδεών (επαρκής ή ανεπαρκής τεκμηρίωση των επιχειρημάτων).
- Μορφή:
 - Έκφραση (ορθότητα και ακρίβεια διατύπωσης, ορθή χρήση των λέξεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα).
 - Λεξιλόγιο (πλούσιο, ανάλογο με την επικοινωνιακή περίσταση, βασικό, περιορισμένο, ανεπαρκές).
 - Ορθογραφία και στίξη.
 - Μορφή (ευανάγνωστο κείμενο, σαφής διάκριση παραγράφων, καλαισθησία).
- Δομή:
 - Συνεκτικότητα (νοηματική συνάφεια και αλληλουχία νοημάτων με σαφήνεια και φυσικότητα).
 - Συνοχή (σωστή σύνδεση προτάσεων, περιόδων, παραγράφων, ανάλογα με τον στόχο του γράφοντα, π.χ. δήλωση χρόνου, αιτίας προϋπόθεσης κτλ.).
 - Επικοινωνιακό πλαίσιο (ύφος κατάλληλο για την επικοινωνιακή περίσταση, ομοιόμορφο, χρήση κατάλληλων μέσων πειθούς).

2η Φάση: Τελική σύνθεση

Γράφω την τελική εκδοχή του κειμένου μου, προσέχοντας ιδιαίτερα την ποιότητα της παρουσίασης.

3η Φάση: Αναστοχασμός

Αξιολογώ τον βαθμό επίτευξης των δεικτών επιτυχίας και την ποιότητα του παραγόμενου κειμένου. Εντοπίζω τις δυσκολίες που αντιμετώπισα στα προηγούμενα στάδια και αξιολογώ τις στρατηγικές που χρησιμοποίησα για την υπέρβασή τους.